

JEDAN ARBITRAŽNI SPORAZUM I DVIJE DRŽAVE

Vjeran Malenica, dipl. iur.

Zagreb, studeni 2009.

Sporazum Pahor-Kosor

Početak ovog mjeseca u znaku je jednog arbitražnog sporazuma. U Hrvatskoj, Sloveniji, ali i unutar institucija Europske Unije. Sporazum Pahor-Kosor. Studeni 2009. Vlada Republike Hrvatske i Vlada Republike Slovenije potpisale su sporazum o arbitraži. Premijerka Kosor i premijer Pahor, uz supotpis švedskog premijera i predsjedatelja Europskog vijeća Reinfeldta, nedavno su iznijeli niz pozitivnih ocjena o ovom povijesnom dogovoru između dvije susjedne države. Tek sada se izgleda nazire stvarni početak rasplitanja gordijskog čvora oko skoro dvadeset godina otvorenog političkog i pravnog pitanja razgraničenja i graničnog spora između Hrvatske i Slovenije. Tek sada se dodatno potenciraju otvorena međudržavna teritorijalna pitanja sa Slovenijom, tek sada se kroz prizmu ovog sporazuma detaljnije promatra sudbina Hrvatske sa ili bez skorog priključenja u vlak za EU. Trenutno smo svjedoci optimističnog i biranog rječnika međunarodne političke diplomacije o međusobnom povjerenju dva premijera i otvaranju nove europske perspektive između dviju prijateljskih država. Pomalo neobično, svjedočimo iznenadnim pomirljivim tonovima čelnika hrvatske i slovenske vlade. Politička kulisa uz glasovanje o ne/prihvatanju arbitražnog sporazuma u hrvatskom Saboru, i pitanje nacionalnog konsenzusa oko rješavanja otvorenih pitanja sa Slovenijom dolazi odjednom, kao da i sami političari, a i obični građani, nisu bili spremni sagledati detaljnije odrednice sadržaja tog sporazuma i donijeti sud o pratećim mogućim kratkoročnim ali i dugoročnim političkim posljedicama za Hrvatsku.

Bitan sadržaj arbitražnog sporazuma

Prije bilo kakve ocjene mogućeg značaja i učinaka ovog sporazuma, o kojem danas bruji cijela javnost i šira društvena zajednica, u pravničkoj znatiželji, potražio sam i pročitao cjeloviti tekst sporazuma. Legitiman korak. Zanimalo me što tekst tog sporazuma o arbitraži doista sadrži? Vlade dviju zemalja su odlučile skinuti oznaku tajnosti i tekst sporazuma je javno dostupan. U tom smislu, pitanje je koliko je ljudi doista sagledalo sadržaj arbitražnog sporazuma, prije ulaska u bilo kakve rasprave i ocijene o značaju navedenog sporazuma?

Sporazum o arbitraži sadrži samo 11 članaka. U pravničkoj praksi, uvjerio sam se da nije bitna veličina-količina, nego naravno kvaliteta i preciznost sadržaja svakog sporazuma. Zapravo, čini mi se da ono čemu bi trebali težiti u pravu, odnosno u izradi pravnih dokumenata (konkretno ugovora) je stvaranje sažetih, jasnih i preciznih ugovora. Iako, u pravu je ponekad teško ostvariti moto: „Manje je više“. Obično i u praksi, kad se analiziraju i pregovaraju ugovori gdje je jedna od ugovornih strana, pravni subjekt koji pripada anglosaksonskom pravnom krugu, sporazumi su vrlo detaljni, opsežni, puni definicija, „ograda“, odredbi o isključenju odgovornosti i sl. Takvi sporazumi zahtijevaju dodatani pravni angažman oko pregovora, razumijevanja sadržaja, izrade izmjena i dopuna teksta i svih ostalih pravničkih manevara u odnosu na jedan takav sporazum. U pravilu su takvi sporazumi pripremljeni i potpisuju se u dvije jezične verzije. Još je sir Winston Churchill u svom ratnom kabinetu tražio suradnike i savjetnike koji su sposobni stvoriti jasno i sažeto izvješće i argumentaciju. S punim pravom. Ponekad i sažeti sporazumi kriju brojne prostore za različitu pravnu interpretaciju i nedorečenosti. Oprez i sporazumi se mogu svesti pod zajednički nazivnik.

No, vratimo se tekstu sporazuma. Arbitražni sporazum u bitnome (članak 1. i članak 3.) predviđa uspostavu međunarodnog arbitražnog suda koji ima zadatak odrediti tijek granice između Hrvatske i Slovenije na moru i kopnu, zatim vezu Slovenije prema otvorenom moru i režim za korištenje relevantnih morskih područja. U međunarodnom javnom pravu, pitanja ovakvih razgraničenja su povijesno stvarala velike prijepore u tumačenju i definiranju brojnih otvorenih pitanja, a arbitražna tijela su profesionalno morala moći ostati imuna na političke pritiske sukobljenih strana.

Sporazum predviđa (članak 2.) da će arbitražni sud imati pet članova, gdje će svaka država imenovati po jednog člana, a predsjednika i još dvojicu članova (koji su priznati stručnjaci međunarodnog prava) će imenovati dvije države međusobnim dogovorom s popisa koji sastavlja predsjednik Europske komisije i povjerenik za proširenje. U slučaju da se države ne mogu dogovoriti, predsjednika i dvoje članova arbitražnog suda imenovat će predsjednik Međunarodnog suda u Haagu s tog popisa. Već ta odredba sporazuma (članak 2.) u hrvatskim političkim i pravnim krugovima stvara val kritika. Kakav je popis mogućih članova arbitražnog suda, tko je na popisu, jesu li to vjerodostojni, nezavisni i iskusni stručnjaci međunarodnog prava, jesmo li mi ravnopravni u tom procesu, s obzirom da još nismo članica EU, a Slovenija jest itd?

Arbitražni sporazum dodatno u članku 4. utvrđuje da će arbitražni sud primjenjivati međunarodno pravo, odnosno pravila i načela međunarodnog prava za utvrđivanje tijeka granice na moru i kopnu između dvije države, uz primjenu načela pravičnosti i načela dobrosusjedskih odnosa u svrhu postizanja poštenog i pravednog rješenja. Pravno i politički, vrlo bitna odredba predmetnog arbitražnog sporazuma sadržana je u članku 5. gdje je utvrđeno da „nijednom dokumentu ni postupku poduzetome jednostrano od bilo koje strane nakon 25. lipnja 1991. neće biti pridani pravni značaj pri izvršavanju zadaća Arbitražnog suda niti će takav dokument ili postupak obvezivati bilo koju stranku u sporu, te ni na koji način ne može prejudicirati odluku.“

Sporazum nadalje ukratko regulira pitanja postupka pred Arbitražnim sudom (članak 6.) i pitanje pravnog značaja odluke arbitražnog suda (članak 7.), kao konačno obvezujuće za stranke i kao pravorijek koji znači konačno rješenje spora. Sporazum u članku 8. utvrđuje da niti jedan dokument jednostrano prezentiran u pregovorima o pristupanju u EU nema prejudicirajući utjecaj na arbitražni sud u svom sudovanju, niti obvezuje bilo koju od stranaka u sporu. Članak 9. sporazuma utvrđuje se obje strane uzdržavaju od bilo kakvog postupka ili izjave koja može imati negativan utjecaj na pristupne pregovore Republike Hrvatske za ulazak u EU, i da će Republika Slovenija otkloniti sve rezerve glede spornih pregovaračkih poglavlja vezanim u odnosu na ovaj spor. Članak 11. sporazuma navodi da će ovaj sporazum ratificirati obje zemlje, bez odlaganja u skladu sa svojim ustavnim uvjetima, ali i da će se svi procesni rokovi navedeni u tom sporazumu početi primjenjivati od datuma potpisa Ugovora o pristupanju Republike Hrvatske EU. I to je sve.

Sporazum prati i jedna zajednička izjava država potpisnica, o činjenici da je sporazum potpisan i da će obje strane ratificirati sporazum u skladu sa ustavnim uvjetima uz podnošenje sporazuma na parlamentarne ratifikacije obje države. Uz navedenu zajedničku izjavu, postoji i jedna kratka (dodatna) izjava Republike Hrvatske, „kojoj svjedoče Predsjedništvo Vijeća Europske Unije i Sjedinjene Američke Države“ o tzv. „neprejudiciranju“ i koja kaže da se „ništa u ovom sporazumu o arbitraži neće smatrati kao pristanak Hrvatske na zahtjeve Slovenije za teritorijalnim kontaktom s otvorenim morem“. Ta izjava je digla podosta političke prašine kod nas, jednako kao i pitanje pravnog tumačenja teritorijalnog kontakta Slovenije sa otvorenim morem, no ipak, nedvojbeno navedena izjava ima vrlo veliki i politički i pravni značaj za nas. Praktički, arbitražni sporazum ne prejudicira rješavanje graničnog spora.

Takav sadržaj sporazuma je pravno sažet, no politički i nacionalni značaj arbitražnog sporazuma otvara burne rasprave šire društvene zajednice. Dakle, jedan arbitražni sporazum od 11 članaka koji je označio „povijesni zaokret“ između dviju država, pa i win-win-win situaciju kako to diplomatskim i poslovnim rječnikom ističe premijerka Kosor, i prema Hrvatskoj, Sloveniji ali i EU. Je li doista tako?

Arbitražni sporazum je, s obzirom na svoj sadržaj i doseg, podijelio i hrvatske pravne stručnjake. Profesori i akademici, stručnjaci za međunarodno javno pravo, pravo mora, arbitražu (građansko-procesno pravo, pa i međunarodno privatno pravo) već sada iznose zasebna mišljenja o arbitražnom sporazumu. Postoje mišljenja dijela stručnjaka koji podržavaju sporazum, ali i dio njih koji ga osporavaju i kritiziraju, jer je u ovoj verziji neprihvatljiv bez dodatnog preciziranja sadržaja i domašaja pojedinih odredbi, i jer je isti većinom političko-pravne naravi, a manje proceduralni pravni tekst, kako se navodi.

Činjenica je da bit graničnog spora zapravo leži u pristupu, odnosno o nesmetanom prolasku Slovenije prema međunarodnim vodama. Dakle, postoji spor između dvije sukobljene strane, taj spor strane nisu mogle godinama riješiti mirnim putem i rješavanje spora se sada podvrgava arbitraži.

Pravno gledajući, ovdje je zapravo riječ o ugovoru o arbitraži koji se definira kao ugovor kojim stranke podvrgavaju arbitraži sve ili određene sporove koji su među njima nastali iz određenog odnosa, ugovornog ili izvanugovornog. Ugovor o arbitraži se može sklopiti ili u obliku arbitražne klauzule u nekome ugovoru ili u obliku posebnog ugovora. Slovenija i Hrvatska su ovdje i ugovorne strane ali i partične stranke, odnosno protivnici u arbitražnom postupku. Taj sporazum djeluje samo između tih osoba i obvezuje samo stranke sporazuma i u materijalnom i u procesnom pravnom smislu. Arbitražni sud ovdje obavlja pravosudnu funkciju jer postupak pred arbitražom predstavlja suđenje, te se na taj način isključuje put pravne zaštite pred državnim sudom, odnosno derogira nadležnost državnog suda. Arbitražni sudovi svoju ovlast za obavljanje pravosudne funkcije temelje na suglasnoj volji stranaka izraženoj u ugovoru o arbitraži. Upravo se arbitražno sudovanje razvilo kao posljedica sporog i skupog državnog sudovanja, te sporazum o arbitraži predstavlja kompromis i izraz je društvene solidarnosti. Arbitražno sudovanje je i izraz spremnosti da sukobljene strane prihvate rješenja koja ne moraju nužno ostvariti sve njihove zahtjeve. Još je Ciceron govorio da se pred arbitre izlazi u nadi da se sve neće izgubiti, ali da treba biti i spreman da se sve neće ni dobiti. Ovo su samo neke od pravnih karakteristika ugovora o arbitraži, koje bi u kontekstu političkih previranja upravo pravnicima trebali naglašavati, radi boljeg shvaćanja pravne prirode i smisla ovog arbitražnog sporazuma.¹

Saborsko glasovanje i nacionalne proturječnosti oko arbitražnog sporazuma

Potpisivanje arbitražnog sporazuma u Stockholmu pod svjetlima pozornice Europske Unije izazvalo je niz pravnih i političkih pitanja oko značaja sadržaja i posljedica potpisivanja jednog takvog sporazuma za našu zemlju. Javnost, intelektualci, političari, pravni stručnjaci, pa čak i crkveni redovi su podijeljeni. Slovenski i hrvatski biskupi zaoštravaju svoja stajališta i iznose suprotstavljene izjave u odnosu na sam sporazum i tumače je li načelo pravednosti iznad načela legalnosti? Potpisivale su se zajedničke izjave skupina hrvatskih intelektualaca, pojedinih drugih i praktički, zauzimao stav o tome je li arbitražni sporazum „dobar ili loš za Hrvatsku“? I u Hrvatskoj ali i u Sloveniji. Arbitražni sporazum potpisan na „švedskom stolu“ (epitet koji već koriste pojedini mediji) čak je objedinio i hrvatske intelektualce koji su po svojim društvenim i stručnim oprijedjeljenjima, do jučer bili gorljivi protivnici.

Je li ovdje riječ o stvarnom dogovoru, političkim pritiscima prema Hrvatskoj vezano uz ulazak u Europsku uniju, negiranju dijela hrvatskog suvereniteta, nacionalnom pitanju, dokumentu od „strateške važnosti za budućnost građana Republike Hrvatske“ kako to mediji prenose ili tek jednoj u nizu diplomatskih inicijativa? Pojedini hrvatski kritičari sporazuma Kosor-Pahor traže nacionalni referendum o sporazumu u skladu sa Ustavom Republike Hrvatske, pozivaju se na činjenicu da je Hrvatska stavljena u specifičan režim presedana uz kršenje principa vladavine prava i da je to pokušaj slovenske zlouporabe pozicije stečene članstvom u EU kao politička ucjena Hrvatske teritorijem pri ulasku u punopravno članstvo, legitimiranje političkog na štetu

¹ **Ugovor o arbitraži**, stručni rad, Danijela Premužić, svibanj 2005., Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za građansko procesno pravo

pravnog rješavanja problema....Konačnu riječ, čini se, imati će međunarodno pravo i arbitražni sud.

Hrvatski Sabor je izglasao podršku tom sporazumu sa 80 glasova za, 45 suzdržanih i 9 protiv. Arbitražni sporazum će ponovno ići u Sabor na ratifikaciju, nakon potpisivanja. Obzirom da je zatraženo pojedinačno glasovanje, zastupnici su se poimence izjašnjavali. Ne ulazeći ovdje u pojedinačno i stranačko *pro et contra* pozicioniranje u odnosu na sporazum, ne mogu se oteti dojmu da su hrvatski političari morali donijeti odluku brzo, možda i prebrzo, bez detaljne prethodne stručne, pa i javne rasprave o tom sporazumu. Činjenica je da se približavaju i predsjednički izbori pa su pojedini političari (predsjednički kandidati) naprosto morali zauzeti čvrst stav o tome prihvaćaju li takav sporazum ili ne - kao o strateški bitnom pitanju predsjedničke kampanje. Nesporna je i činjenica da su određene dosadašnje aktivnosti slovenske diplomacije usporavale ulazak Hrvatske u EU. Nakon potpisa ovog sporazuma, vrata ulaska Hrvatske u EU su sada otvorenija. Postoji i niz „konstruktivno suzdržanih“ hrvatskih političara, odnosno grupe političara, koji nisu mogli odlučiti o tom povijesnom pitanju, jer je zapravo opća medijska klima bila oštro polazirana na liniji „ovaj sporazum je ili izraz domoljubja ili nacionalne izdaje i trgovine teritorijem“. Prilično zaoštrena politička arena.

Ni u Sloveniji arbitražni sporazum ne prolazi glatko. Iako premijer Pahor ističe da je sporazum „inspiracija za budućnost“ i početak nove ere dobrosusjedskih odnosa dviju država uz naglasak na povijesnoj dimenziji sporazuma, pojedini bivši članovi slovenske Vlade, pa i oporbe oštro kritiziraju sporazum i najavljuju naknadni zakonodavni referendum na kojem će slovenski birači odbaciti taj sporazum. Spominje se i mogućnost da slovenski Ustavni sud odlučuje o tome je li navedeni sporazum u skladu sa slovenskim ustavom? Dio slovenske oporbe čak navodi i traženja o glasovanju o povjerenju Pahorovoj Vladi. S druge strane, i slovenski i hrvatski ribari Savudrijske vale i dalje upućuju tmurne međusobne poglede. Ne vjeruju sporazumu, ne vjeruju političarima, žele mirno more puno dobrog ulova koji život znači i završetak graničnih trzavica. U tom području će sporazum u primjeni ostaviti svoj prvi trag.

Ono što bi doista trebalo učiniti, je sagledati sve ove i pravne i političke činjenice, pa tek onda stvarati konačan sud o sporazumu. Je li sporazum nepravedan, neprecizan, nedorađen, dobar ili loš za Hrvatske građane, to će tek vrijeme pokazati. Jednom kada o tome konačnu odluku donese arbitražni sud i jednom kada Hrvatska osjeti stvarne učinke ulaska u političku, institucionalnu i tržišnu sferu EU, moći će se ocjenjivati značaj ovog sporazuma.

Ono što je zanimljivo je da je jedan sporazum imao značajan utjecaj na najšire slojeve društvene zajednice i pokazuje u kojoj mjeri pravo i pravni (ugovorni) odnosi prate ili ne prate društvene odnose, točnije bilateralne odnose dviju susjedskih država. Upozorenja pojedinih hrvatskih političara da smo time izgubili ili ćemo izgubiti teritorij su prilično oštra, a i sam sporazum to isključuje. O tome tek treba odlučiti arbitražni sud. Dodatno, sama arbitraža će početi tek nakon što Hrvatska potpiše sporazum o pristupanju Hrvatske u EU. Drugim riječima, arbitraža će se odvijati u okolini kada će i Hrvatska biti u EU (Slovenija već jest), pa u tom dijelu ne postoji neravnopravnost.

S druge strane, nepotpisivanje arbitražnog sporazuma ili situacija u kojoj se i dalje ne bi započela konstruktivno rješavati otvorena granična pitanja sa Slovenijom, odveli bi Hrvatsku na dodatnu listu čekanja u pristupnim hodnicima EU. Na taj način bi europska budućnost Hrvatske bila možda i desetak godina udaljena od danas, a nakon potpisivanja arbitražnog sporazuma, procjene dijela političkih analitičara pokazuju da bi Hrvatska mogla postati punopravnom članicom EU već 2012, obzirom da će se potpisom arbitražnog sporazuma ubrzati zatvaranje preostalih pregovaračkih poglavlja o pristupu u EU.

Dosadašnji razvoj događaja uz hrvatsku proeuropsku zbilju, pokazuje da nije više pitanje treba li Hrvatska ući u EU, nego kada će Hrvatska ući u EU i uz kakve pretpostavke i uvjete? To je jedna od posebnih tema, puno šira od arbitražnog sporazuma, pa i pitanje oko kojeg treba postojati nacionalni konsenzus. Ispada da alternativu zapravo i nismo imali. Ostala bi slovenska blokada

prema Hrvatskoj, proširila bi se regionalna i ekonomska izolacija Hrvatske izvan europskih integracija, odgodio ulazak Hrvatske u članstvo EU. Ekonomske, socijalne i političke posljedice nepotpisivanja arbitražnog sporazuma očito imaju puno širi kontekst od samog pravnog konteksta sporazuma.

Hrvatska na putu u EU kroz Lisabonski ugovor i sportska diplomacija

Usporedo sa potpisivanjem arbitražnog sporazuma, u Europskoj Uniji se okončava još jedna institucionalna kriza, koja je kod nas u sjeni trenutnog arbitražnog sporazuma Kosor - Pahor. Za nas nije od male važnosti. Riječ je o potpisivanju Lisabonskog sporazuma od strane češkog predsjednika Klause, nakon posljednje češke blokade tog novog temeljenog akta Europske Unije. Naime, početkom ove mjeseca, češki je ustavni sud odbacio tužbu grupe čeških senatora i presudio da je Lisabonski sporazum u skladu s češkim ustavom. Nakon potpisa Lisabonskog ugovora od strane češkog predsjednika, Češka je kao posljednja od 27 zemalja članica EU ratificirala Lisabonski sporazum kao novi temeljni dokument Europske Unije. Predsjednik Europske Komisije Barroso, izjavio je kako je vrlo vjerojatno da će Lisabonski sporazum stupiti na snagu u prosincu 2009. godine. Nakon ugovora iz Nice, koji je otvorio proširenje EU na nove, mahom istočnoeuropske države, tražio se novi temeljni dokument za daljnja širenja u EU. Pokušaji izglasavanja „novih ustava EU“ propali su na referendumima u Francuskoj i Nizozemskoj 2005. i od tada je EU svjedočila ozbiljnoj institucionalnoj krizi i trebala je novo vodstvo. Novi temeljni dokument EU prihvaćen je tek u prosincu 2007. u Lisabonu pred kraj portugalskog predsjedanja EU. Nakon toga krenulo se u nacionalnu ratifikaciju Lisabonskog sporazuma, ali su irski birači u lipnju 2008. odbacili taj sporazum na referendumu. Irski su tek u ponovljenom referendumu u listopadu 2009. prihvatili Lisabonski sporazum i ostao je jedino još češki problem, koji je i sada riješen.²

Ovo samo pokazuje složenost institucionalnih mehanizama država članica EU ali i same EU, koji će biti naša budućnost i djelomično nova stvarnost. Potpisom i punom ratifikacijom Lisabonskog sporazuma, ukinute su i sve formalne prepreke za ulazak Hrvatske (i Islanda) u članstvo EU. Pregovaračka snaga hrvatske diplomacije sada treba pokazati završnu inicijativu u zatvaranju svih pregovaračkih poglavlja, provedbi reformi javne uprave, pravosuđa, rješavanju pitanja borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala...

Takva je politička zbilja i politička diplomacija. Na kraju, u krugu ove priče, postoji i jedna druga diplomacija – ona sportska, koja je povijesno pokazala da neke političke probleme i problematična međudržavna pitanja u pravilu sagledava kroz prizmu neopterećenosti, tolerancije i odmjerivosti. Jer, svi ovi političko-pravni odnosi Hrvatske i Slovenije padaju u drugi plan kada svakodnevni suživot pripadnika dvije države pokaže svoje nepolitičko lice. Bez obzira je li riječ o ribarima Savudrijske vale, sportašima, umjetnicima, djeci, poslovnoj zajednici... Niti jedan sporazum, nacionalni referendum ili politička odluka ne može napraviti prepreke među ljudima koji imaju sličnu životnu i ljudsku filozofiju, usmjerenja i interese... Upravo ti ljudi pokazuju koliko je politika u pozadini, a sportski ili poslovni uspjeh, zajedništvo, tolerancija, kompromis i podrška nešto što ih povezuje. Nešto nadnacionalno i svestremensko i nešto opipljivo.

Zadnji dobar primjer takvih odnosa je i ledeni sport koji je u Zagrebu opet u modi, prilično dojmjljiva momčad hokejaša Medveščaka iz Zagreba, koja uspješno nastupa u regionalnoj hrvatsko-slovensko-austrijskoj ligi i koja u svojim redovima ima možda najboljeg vratara lige - slovenskog državaljanina. Kada cijeli Dom sportova bruji i navija za svoju momčad, ne pravi razliku između „nas“ i „njih“.

U prijateljske odnose Slovenije i Hrvatske uvjeravam se i kroz osobna iskustva. Kao sudionik plivačkih maratona na Jadranu ljeti i bazenskih plivačkih utrka u Sloveniji zimi, postoji samo želja za dobrim druženjem, boljim rezultatima i uspjehu svih nas i iz Maribora, Celja, Splita, Siska,

² „Sada samo o nama ovisi ulazimo li u Europu 2011.“, *Jutarnji list*, 3.11.2009., autori Željko Trkanjec i Martina Hrupić

Osijeka, Zagreba i Ljubljane... Najbolji primjer za to je plivački maraton prijateljstva u Piranskom zaljevu, koji iza sebe ima tek dvije plivačke godine. Start je u Kanegri u Hrvatskoj, a cilj u Portorožu u Sloveniji. Plivaju svi, mladi i stari, Slovenci, Hrvati, Mađari, Talijani, brži i sporiji, muškarci i žene... Svake iduće godine start i cilj samo zamijene mjesta. Tada zaboravljamo na sporazum, teritorijalne vode, crte razgraničenja i na to da nam hrvatski i slovenski policajci prije i poslije utrke strpljivo i simpatično uzimaju podatke sa osobnih iskaznica. Zaboravljamo i na granične prijepore i diplomatske inicijative. Mislimo o tempu utrke, valovima, temperaturi mora, taktici, snazi... Zaboravljamo i na činjenicu zove li se to natjecanje plivalni ili plivački miting. Tada, nas hrvatske i slovenske prijatelje i plivače, razlikuje samo natpis i boja zastave na plivačkoj kapici i isplivani rezultat, a obale i mora nas ne razdvajaju nego povezuju. Što bi i sporazumi trebali činiti.